

MICHAŁ RÓŻYCKI – HYDROGEOLOG I NAUCZYCIEL

MICHAŁ RÓŻYCKI – A HYDROGEOLOGIST AND ACADEMIC TEACHER

STANISŁAW STAŚKO¹, JÓZEF KRYZA¹, LECH POPRAWSKI¹

Michał Różycki, założyciel i twórca Zakładu Hydrogeologii w Instytucie Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, urodził się 26 września 1909 r. w Tuchorzy, powiat Wolsztyn, województwo poznańskie. Edukację wyższą rozpoczął w Seminarium Nauczycielskim w Poznaniu. W latach 1934–1939 studiował na Uniwersytecie Poznańskim. Tam, na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym uzyskał stopień magistra filozofii z zakresu geografii. Jego praca magisterska dotyczyła Konga Belgijskiego i została obroniona w roku 1939. W czasie studiów, w okresie 1930–1937, pracował jako nauczyciel we Wronkach i w Bydgoszczy. Zawierucha wojenna i przesiedlenie spowodowały, że w latach 1942–1944 był tłumaczem, najpierw w Urzędzie Hipotecznym, a później w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Miechowie. Po wojnie pracował w szkolnictwie ogólnokształcącym i zawodowym w Łodzi (1945–1946) i we Wrocławiu (1946–1950). Jednocześnie pełnił funkcję dyrektora pedagogicznego w Ośrodku Szkoleniowo-Zawodowym Ministerstwa Budownictwa. W tym okresie opracował skrypty z zakresu geografii dla klas I i II szkoły średniej oraz zgromadził materiały do pracy doktorskiej.

Pracę naukową rozpoczął w roku 1950 w Katedrze Geologii Stratygraficznej Uniwersytetu Wrocławskiego, przechodząc kolejne stopnie: od starszego asystenta (1950–1952), adiunkta i zastępcy profesora (1953–1965) do docenta (od 1966). Czas pracy na stanowisku adiunkta wynosił wówczas 36 godzin tygodniowo, a liczba zajęć dydaktycznych – 270 godzin rocznie. Jako starszy asystent brał udział w opracowaniu *Przewodnika do ćwiczeń z geologii stratygraficznej Cz.1*, wydanego wspólnie z C. Pachuckim i J. Piątkowskim (1953). Rozprawę doktorską *Drogi bite Dolnego Śląska* obronił w czerwcu 1951 r.

Od 1953 r. za namową prof. Józefa Zwierzyckiego, ówczesnego kierownika Katedry Geologii Stratygraficznej, podjął decyzję o specjalizacji w zakresie hydrogeologii. W niedługim czasie stał się wysoko cenionym ekspertem w tej dziedzinie. Wyrazem uznania Jego wiedzy hydrogeologicznej było powierzenie mu od 1954 r. wykładów i ćwiczeń z hydrogeologii na Uniwersytecie Wrocławskim, w Wyższej Szkole Rolniczej i na Politechnice Wrocławskiej. W roku 1956 został rzeczoznawcą z zakresu hydrogeologii w Centralnym Urzędzie Geologii i Komisji Dokumentacji Hydrogeologicznych.

Młody dr Michał Różycki rozpoczął swoje szersze badania naukowe od najbliższych okolic; w latach 1957–1960 studiuje zagadnienia występowania wód podziemnych okolic Wrocławia zakończone poufną publikacją *Hydrogeologia niecki wrocławskiej*. To monograficzne opracowanie, wykonane na zlecenie PAN, stało się podstawą jego późniejszej habilitacji. Jednocześnie pracował nad zagadnieniami złóż dolomitu Brudzowice koło Siewierza, także dokumentował złoża węgla brunatnego i kamiennego. Jako ekspert z zakresu hydrogeologii był często powoływany przez prezydenta Wrocławia do oceny hydrogeologicznej wód podziemnych na terenie miasta – o czym świadczy m.in. pismo do JM Rektora, zachowane w archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego.

---

¹ Instytut Nauk Geologicznych, Uniwersytet Wrocławski, pl. M. Borna 9, 50-204 Wrocław;
e-mail: stanislaw.stasko@ing.uni.wroc.pl, jozef.kryza@ing.uni.wroc.pl, lech.poprawski@ing.uni.wroc.pl

W latach 1959–1962 zajmował się zagadnieniami związanymi z zasobami i występowaniem wód podziemnych na Dolnym Śląsku i w Kotlinie Jeleniogórskiej.

Stopień naukowy doktora habilitowanego Michał Różycki uzyskał w 1965 r. na podstawie rozprawy pt. *Geologia i hydrogeologia okolic Wrocławia ze szczególnym uwzględnieniem utworów trzeciorzędu*. Była to pierwsza powojenna synteza warunków hydrogeologicznych tego regionu. Z tej klasycznej pracy na trwałe pozostały dwa osiągnięcia: termin „niecka wrocławska” i dominujące znaczenie wodonośnych formacji trzeciorzędu. Praca ta stworzyła też podwaliny pod późniejsze badania Zakładu Hydrogeologii nad alternatywnymi źródłami zaopatrzenia w wodę Wrocławia.

M. Różycki pracując w Katedrze Geologii Ogólnej prowadził wykłady i ćwiczenia z hydrogeologii, kurs robót geologicznych, był promotorem także 6 prac magisterskich.

W latach 1966–1968 zorganizował pracownię hydrogeologiczną, a od września 1969 r. został kierownikiem Zakładu Hydrogeologii (w kadencji dyrektorskiej prof. K. Dziedzica). Pierwszymi asystentami nowego Zakładu byli: Józef Kryza, Stanisław Jastrzębski, Eugeniusz Zakowicz, Stefan Kowalski, a następnie Janusz Moryl, Krystyna Choma-Moryl, Danuta Szpila i Halina Kryza. Zespół ten, uzupełniony grupą specjalistów z ośrodka wrocławskiego, przygotował w 1970 r. jedną z pierwszych w Polsce hydrogeologiczną monografię regionalną pt. *Wody podziemne regionu opolskiego*. W tym opracowaniu M. Różycki był autorem rozdziałów opisujących formacje trzeciorzędu i czwartorzędu oraz opisu warunków występowania wód podziemnych w osadach czwartorzędu, trzeciorzędu, kredy i triasu, jak również wniosków końcowych. Miał również swój udział w opracowaniu oryginalnych map w skali 1:100 000. W tym czasie był konsultantem i koreferentem opracowania *Zasoby wód podziemnych monokliny przedsudeckiej*.

W roku 1971 Michał Różycki został dyrektorem Instytutu Nauk Geologicznych. Niedługo później zrezygnował z funkcji administracyjnych na rzecz badań naukowych i pracy dydaktycznej. W tym czasie kierował kilkunastoosobowym zespołem, który od podstaw przygotował pierwszą polską monografię dotyczącą wód podziemnych Sudetów i ich przedpola, wydrukowaną w *Biuletynie Instytutu Geologicznego* pt. *Wody podziemne regionu sudeckiego* (Różycki i in., 1975). Praca ta została bardzo wysoko oceniona i uzyskała nagrody ministra oraz rektora Uniwersytetu Wrocławskiego. Pierwsze tak szerokie opracowanie regionu sudeckiego zawierało bardzo szczegółowy opis poszczególnych pięter wodonośnych, od czwartorzędu poprzez wodonośne osady kredy, triasu, karbonu i skał krystalicznych, oraz ilustrowane było licznymi przekrojami i mapami w skali 1:200 000. Praca ta do dziś jest klasycznym źródłem wiedzy o hydrogeologii Sudetów. Obydwa wymienione opracowania stały się podstawą do rejonizacji hydrogeologicznej Polski przygotowanej przez B. Paczyńskiego (1995)² oraz kopalnią wiedzy o hydrogeologii, wykorzystaną między innymi do opracowania kilku arkuszy mapy hydrogeologicznej Polski w skali 1:200 000. Był to także punkt wyjścia do prac nad podstawowym opracowaniem hydrogeologicznym o głównych zbiornikach wód podziemnych tej części kraju, które pod kierownictwem A.S. Kleczkowskiego (1990)³ przygotowali uczniowie M. Różyckiego.

Syntetyczny opis występowania wód podziemnych w formacjach krystalicznych M. Różycki przedstawił w artykule *O wodach szczelinowych w krystaliku sudeckim* (1976). Zaproponował podział systemu wodonośnego w skałach krystalicznych na trzy typy zbiorników: wód szczelinowo-rumoszowych, wód szczelinowych płytkich i głębokich oraz wód szczelinowych głębinowych.

Praca hydrogeologów w pierwszych latach funkcjonowania zakładu została wysoko oceniona przez władze Uczelni oraz władze administracyjne i państwowe. Do roku 1980 pracownicy naukowcy Zakładu ogłosili 30 referatów. Powstały tu 22 opracowania bardzo przydatne dla gospodarki. W ośrodku wrocławskim kończyli studia oraz rozpoczynali badania czołowi hydrogeolodzy, pracujący później w innych ośrodkach, m.in. Bronisław Paczyński, Jan Przybyłek, Jan Dowgiałło, Janusz Bieniewski, Stanisław Turek.

Michał Różycki był również cenionym pionierem kartografii hydrogeologicznej. W latach 1957–1968 był autorem dwóch map w czterech arkuszach opracowanych w skali 1:300 000 (ark. Wrocław i Opole wydanie A i B) wraz z objaśnieniami. Są to pierwsze mapy hydrogeologiczne tego obszaru inicjujące całą serię opracowań kartograficznych w zakresie hydrogeologii. Od tego czasu rozpoczęła się współpraca w dziedzinie kartografii z późniejszym wykładowcą Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. Cyrylem Kolago.

W 1972 r. pod redakcją C. Kolago i E. Mojskiego ukazał się starannie przygotowany, popularnonaukowy przewodnik geologiczno-krajoznawczy *Odrą od źródeł do Bałtyku*, w którym M. Różycki był autorem opisu opolskiego i dolnośląskiego odcinka doliny Odry.

² Paczyński B. (red.), 1995 — Atlas hydrogeologiczny Polski. Państw. Inst. Geol., Warszawa.

³ Kleczkowski A.S. (red.), 1990 — Mapa obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) wymagających szczególnej ochrony. Inst. Hydrogeol. i Geol. Inż. AGH, Kraków.

Michał Różycki był inicjatorem i współautorem prac związanych z organizacją systemu kształcenia geologów oraz twórcą specjalizacji hydrogeologicznej na Uniwersytecie Wrocławskim. Pod jego opieką powstały programy studiów na tej specjalizacji oraz zasady przygotowania prac dyplomowych. Studia na specjalizacji hydrogeologicznej rozpoczęły się w roku akademickim 1974/1975, a pierwsi absolwenci uzyskali dyplomy wiosną 1979 r. Studia te cieszą się do dziś największą popularnością wśród studentów geologii Uniwersytetu Wrocławskiego. M. Różycki przez 40 lat był wspaniałym pedagogiem, wykładowcą i wychowawcą studentów i młodych hydrogeologów.

Prace magisterskie wykonane pod kierunkiem Michała Różyckiego w latach 1962–1980 obejmowały szeroki zakres problemów hydrogeologicznych zachodniej Polski, zwłaszcza Sudetów i ich przedpola oraz Opolszczyzny i Ziemi Lubuskiej. Dotyczyły zagadnień hydrogeologicznych zlewni rzecznych, wodonośności kopalnych i współczesnych dolin, strefy przybrzeżnej Bałtyku, pracy zespołowych ujęć wód podziemnych oraz zawodnienia złóż. M. Różycki był wymagającym, ale i wyrozumiałym promotorem. Szczególną wagę przykładał do umiejętności samodzielnego prowadzenia obserwacji i pomiarów hydrogeologicznych w terenie oraz przedstawiania warunków hydrogeologicznych w ścisłym powiązaniu z budową geologiczną. Prowadzenie dyplomantów zajmowało mu wiele czasu; bywały lata, kiedy na jednym roku opiekował się 10 magistrantami. Pod Jego kierunkiem dyplomy uzyskało wielu późniejszych pracowników Zakładu Hydrogeologii, m.in. Stefan Kowalski, Halina Kryza, Janusz Moryl, Krystyna Choma-Moryl, Danuta Szpila, wielu uznanych w regionie hydrogeologów praktyków, a także studenci z Wietnamu, Maroka, Mongolii, Peru i Meksyku. Szczególnie cenna była praca Ahmeda Bouhaouli, późniejszego ministra górnictwa i energetyki Maroka, dotycząca hydrogeologii rejonu Kędzierzyna-Koźła. Praca ta przez wiele lat stanowiła podstawowe źródło informacji na temat hydrogeologii tego obszaru i była wielokrotnie przywoływana i cytowana.

Michał Różycki wykształcił prawie 100 magistrów, kilku doktorów, napisał kilkanaście recenzji prac doktorskich i habilitacyjnych, dokonał kilkunastu ocen dorobku samodzielnich pracowników naukowych. Prowadził ćwiczenia, wykłady i seminaria z podstaw geologii, geologii czwartorzędu, stratygrafii, hydrogeologii ogólnej i hydrogeologii regionalnej nie tylko na Uniwersytecie Wrocławskim, ale również w Wyższej Szkole Rolniczej i na Politechnice Wrocławskiej. W okresie sprawowania funkcji dyrektora Instytutu Nauk Geologicznych oraz kierownika Zakładu Hydrogeologii aktywnie współpracował z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nad kontynuacją kierunku studiów geologicznych na Uniwersytecie Wrocławskim. To on obronił te studia przed likwidacją.

Michał Różycki należy do grona najwybitniejszych praktyków w polskiej hydrogeologii. Jest autorem i współautorem kilkuset opracowań, projektów, dokumentacji, opinii, ekspertyz i ocen, głównie z zakresu hydrogeologii, budowy ujęć i gospodarki wodnej. Niemalże co drugie ujęcie wody, nie tylko Dolnego Śląska, powstało przy Jego udziale. Jako hydrogeolog był doceniany także w Niemczech i Czechosłowacji. Szczególnie cenna i owocna była współpraca z Uniwersytetem w Brnie.

Był długoletnim przewodniczącym kilku komisji geologicznych urzędów wojewódzkich we Wrocławiu, Opolu i Zielonej Górze. Przez kilkanaście lat był członkiem Komisji Dokumentacji Hydrogeologicznych CUG w Warszawie i jej aktywnym koreferentem (ponad 100 koreferatów). Był również konsultantem naukowym Kombinat Geologicznego Zachód we Wrocławiu. Należał do licznych organizacji naukowych: Międzynarodowej Asocjacji Hydrogeologów, Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego im. Mikołaja Kopernika. Współpracował z Instytutem Śląskim w Opolu i Lubuskim Towarzystwem Naukowym w Zielonej Górze. Był również bardzo aktywny i ceniony jako ekspert sądowy. Za wszechstronną i aktywną działalność został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem Dziesięciolecia PRL, Odznaką Budowniczego m. Wrocławia. otrzymał także Nagrodę Państwową II stopnia oraz nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Dnia 1 marca 1978 r. M. Różycki zrezygnował ze względów zdrowotnych z funkcji kierownika Zakładu Hydrogeologii, a od 30 września 1979 r. przeszedł na emeryturę i poświęcił się swojemu hobby, pszczelarstwu.

Zaangażowanie w utworzenie akademickiego ośrodka hydrogeologicznego we Wrocławiu, działalność dydaktyczna, naukowo-badawcza i organizacyjna świadczą dobitnie o ogromnej roli, jaką Michał Różycki odegrał w hydrogeologii polskiej. Miał wizję kierunków badań, ich rozwoju zarówno w zakresie geologii, jak i hydrogeologii. Często prowadził dyskusje na te tematy w Instytucie lub podczas długich spacerów ze swoimi współpracownikami. Pozostawił uczniów, którzy kontynuują jego dzieło i pamiętają swego Nauczyciela.

Michał Różycki zmarł 30 stycznia 1983 r.

